

ԱՆՁԿԵՐՏԻ ԲԱՆԱԽՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Գ ք. Նժդեհեանի

Ա Ն Յ Ա Ն Գ Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

- Գառաւ մէկ հեղ (անդամ) կը վնասակար փորձը մարդերուն խարեն:
- Գար խաղցող զինք կը ժըժ- Ո՛ր և է գործ կատարողը նոյն խայ (շարժել, ցնցել): գործի պահանջած ձևերը պէտք է առնէ:
- Գարծենցող պարկն ա մտեր: Յետոյ կատարելիք գործի աջողութեան և արդիւնքի վրայ պարծենցողը անաջողութիւն կու-նենայ:
- Գէծ (կայծ) մի կրակով կ'ու- Ջնչին պատճառներով և անբա- ղայ ծով վառայ ¹⁾: ւական միջոցներով ուրիշին ֆաստալու աշխատիլ:
- Գուտուկ (կճուճ) ինչքան եռայ, Բարկութիւնը, կըքոտ բնաւու- եռ ուր վրէն կը թափի: րութիւնը և հայհոյանքը միայն յայտնող մարդերուն ֆասս են:
- Գօշի (պօշայ-մըթըպ) եղ որ Երբ մէկը առատութեան մէջ շատ եղնի՛ կէս վրէն կը քսայ: խնայողութիւն չի ընել, ամէն բան իզուր կը վատնէ:
- Սատանի մալ (ստացուածք) Անազնիւ միջոցներով ձեռք բե- սատանի ճամբով կ'երթայ: րուած հարստութիւնը անազնիւ միջոցներով ալ կը կորսուի:

¹⁾ Վատ ու չարասիրտ պառաւ կին մը գազ մը (փշալիք բոյս) կը վառէ, ու ձեռքը բռնած կը վազէ դէպի ծով, զայն այրելու համար: «Ի՞նչ կ'ընես, կ'ըսեն իրեն, գազով մը ծով չի վառիր»:
Վառի, չ'վառի, ես իմ գէշութիւն կ'ընեմ, կը պատասխանէ ջա- ղուկը:

- Սատանի չարուխ (տրեխ) շուտ Զար, ֆուսակար ու կեղծաւոր
կը մաշի: մարգերու բարեկամութիւնը վա-
ղանցուկ է:
- Սև եռ կարմիր եզան ողնով Երբ մէկը ուրիշի օգնութեամբ
(ողն—կոնակ, շնորհիւ իմաստով) ապրուստ, աշոգութիւն և պատիւ
տրճիկ կ'ընայ (ցատկել): կը գտնէ:
- Սև ի ներս եմ էրեր (ընել), Արտաքուստ կոկիկ և ուրախ
սիւտակ (սպիտակ) ի դուրս: երևոյթ մը, ու ներքուստ մեծ
վիշտ ու կակիծ ունենալ:
- Սիրտ գորտնկուն (գորտ, ո- Սէրը կոյր է, իր առարկայի
րուն կ'ըսեն նաև՝ գորտնուկ) թերութիւնները չի նշմարեր:
էլ կպեր ա. (սիրտ կպիւ—սի-
րել կը նշանակէ ¹⁾):
- Սիրտնի փթիւր (քակոր), փթիւրն Նոյն
ի պատ:
- Սիւտակ (սպիտակ) շուն բամ- Բանի մը ջնշին և անարժէք
բակ ծախողին ֆուս ա: նմանը կամ կեղծ մրցակիցը իրենց
որոշ ֆուսակարութիւնն ունին:

¹⁾ Հեքիաթի մէջ կը պատմուի որ քանի մը ճամբորդներ ի-
րենց փոքր եղբայրը կորսնցնելու մտքով կ'իջեցնեն ջրհորը, ի-
րենց ձիերուն ջուր հանելու: Յետոյ կապը կը կտրեն, կը թողուն
ջրհորի մէջ, ու մեծ քարով մը կը գոցեն ջրհորի բերանը: Այն
ատեն երկու սևադէմ մարդիկ (արաբ) կը բռնեն ջրհորի մէջ բան-
տարկուած երիտասարդը, ու կը տանին լուսաւոր, հիանալի կա-
հաւորուած, ու ծաղիկներով զարդարուած սինեակ մը: Երիտա-
սարդը չորս կողմ կը նայի, և այդ սինեակի մէջ բնակելու արժա-
նի արարած մը չի գտնել: Սինեակի անկիւնը դրուած բազմոցի
վրայ կը նշմարէ մեծ և զգուելի գորտ մը, ծաղիկներով ու թան-
կագին կերպաններով շրջապատուած: Յանկարծ գորտը կը խօսի
երիտասարդի հետ, կը հարցնէ անոր կարծիքը իր մասին, իր ե-
րևոյթի, գեղեցկութեան կամ տգեղութեան մասին: Երիտասարդը
միշտ անոր վրայ սքանչացումով կը պատասխանէ: «Ուրեմն ինձի
կը հաւնիս», կը հարցնէ գորտը: «Այո, շատ կը հաւնիմ» կը պա-
տասխանէ երիտասարդը: «Յանձն կ'առնեմ զիս սիրել և ինձի
հետ ամուսնանալ: Եւ երբ երիտասարդը ուրախ-ուրախ դրական
պատասխան կուտայ, գորտը վերջին անգամ կը հարցնէ. «Ես
զգուելի գորտ մ'եմ, իմ Խնչ գեղեցկութիւնը քեզ գրաւեց: «Սրտի
սիրածը գեղեցիկ կ'ըլլայ միշտ» կը պատասխանէ երիտասարդը:
Այս խօսքի հետ գորտի մորթը կը ճեղքուի և դուրս կուգայ հիա-
նալի գեղեցկութիւն ունեցող աղջիկ մը, որ ուխտած էր, կամ այն-
պէս էր իրեն վիճակուած, որ երբ ինչ մէկը գինքը սիրէր, գոր-
տի կերպարանքը պիտի թողէր, աղջիկ դառնար և անոր հետ ա-
մուսնանար: Աղջիկ շատ մարդիկ գլխատել տուած էր, իրեն չ'հա-
նելու համար: Զրօրէն դուրս եկան, և երիտասարդը շատ բազ-
դաւոր եղաւ կնոջ շնորհիւ:

- Սխտոր ծեծած, որ խաշ ուտեալ¹⁾։ Ապրուստի ամէն միջոց առանձին աշխատութիւն կը պահանջէ։
- Սոխ ուտողի բերան կը մըրմըռայ (կսկծել), կամ,
- Սոխ ուտողի բերնէն հոտ կիլ-դայ։
- Սութ (սուտ) սոնամ (մուրհակ) Երբ պարսաւելի գործ մը ընկեր ինքու ա ընկեր ինքու լուհամար առիթներ կ'ապարուակներ կը ճարուին։
- Սուր ի սուր խաուր՝ արուն Նեղ պարագաներուն մէջ՝ ագջուր չ'զառնայ։
- գազանները իրարու կը դադարին սրտացաւանք ըլլալ։

¹⁾ Իշխան մը պտոյտի կ'ելնէ իր երկիրներուն մէջ, ու կը հանգիպի արտը հերկող երիտասարդ երկրագործի մը։ Իշխանը կարեկցելով ասոր աղքատութեան, և հիանալով միանգամայն աշխատասիրութեան վրայ՝ մեծագումար նուէրի մը հետ իր աղջիկն ալ անոր կնութեան կուտայ, մտածելով թէ այդ երիտասարդը միայն պիտի աշողի աշխատութեան վարժեցնել և այդ միջոցով առողջացնել իր ծոյլ և հիւանդոտ աղջիկը։ Քիչ ժամանակէն վերջ աղջիկը խոստացուած գումարին հետ կ'ուղարկուի երիտասարդին։ Իշխանի զաւակ, փափուկ սնած ու մեծցած, մթթէ կարելի էր շուտով համակերպել գիւղական կոշտ կեանքին, ու աշխատիլ տնոց կիներու պէս։ Այդ թերեւս անկարելի ըլլալ։ Բայց մեր երիտասարդը գործնական և հաստատ կամքի տէր մարդ էր։ Մօրը պատուիրած էր բնաւ չ'արթնցնել քնէն փափկասուն իշխանուհին, ձայն չ'հանել, հետը չ'խօսալ գործ չցուցնել, և... հաց չտալ ուտելու։ Ամէն երեկոյին՝ երբ երիտասարդը արտէն տուն կուգար՝ կը հարցնէր մօրը. «Այսօր ձի է աշխատեր»։ «Ես և դուն», կը պատասխանէր մայրը։ «Է՛հ, հաց ուտենք ես և դուն» կըսէր որդին։ Այսպէս անցաւ մէկ-երկու օր և հացի երես չտեսաւ իշխանագուն նազելին, որ ճարը կտրած վերջապէս՝ երրորդ օրը շուտ արթնցաւ, քաղցած մնալէն անշուշտ, ու սկսաւ աւելով տունը աւելի, մաքրել, այս ու այն կողմը տալ յատակի կեղտերը, խեղճ ու անճարակ կերպով մը։ Իրեկունը երբ տղան կը հարցնէր մօրը. «Թէ էայսօր ձի է աշխատեր», մայրը իր պատասխանի հետ աւելցուց. «Քիչ մ'ալ հարբը»։ Որդին ըսաւ մօրը. «Հաց ուտենք ես և դու, և քիչ մ'ալ հարբը»։ Այսպէս երրորդ օրուան երեկոյին փափկասունը իշխանագունը կտոր մը չոր հաց ստացաւ որպէս սնունդ, քիչ մը ոյժ առաւ, և ստիպուեցաւ ակամայ համակերպիլ ու հաշտ աչքով նայիլ գիւղական կեանքին ու աշխատութեան, այնպէս որ յաջորդ օրերը մարողջ տան յատակը աւելց, աւառուքը թափեց դուր, ջուր բերաւ աղբիւրէն, թոնրի մոխիրը հանեց, և հետդհետէ ուրիշ շատ ծանր աշխատանքի ալ վարժուեցաւ, և իր սնունդն ալ օրէցօր համեմատաբար աւելցաւ։ Կէս տարի յետոյ ծոյլ ու

- Սրբերուն էլ խունկ ու մոմ կը Ո՛հէ բանի կարօտութիւն չու-
պակսի։ նեցող մարդն իսկ երբեմն բանի
մը պակասութիւնը կ'ունենայ։
- Վախեցէք էնտրնէ (անկէ), որ Ամէնէն երկիւղալի ու ֆրասա-
չ՝վախենայ Աստծուց։ կար մարդերը Աստուած չճանչ-
ցողներն են։
- Վաճճ մի շէն, ո՛չ հազար աւեր։ Լաւ են սակաւաթիւ օգտակար-
ները, քան բազմաթիւ անօգուտ-
ները։
- Վաս դրկեց (զրացի) մարդ Կարօտութիւնը, և անգութ,
կ'էնայ հաճընի (գործիք) տէր։ չօգնող զրացին մարդը կը մղեն
աշխատութեան և ամէն հարկաւոր
բան ձեռք բերելու։
- Վարդն ի յիս, փուշն ի կրակ։ Երբ կուզուի անձէ մը, կամ
բանէ մը օգուտներ քաղել, և ար-
համարհել անոնց վատ կողմերը։
- Տաժին (որսի շուն) ինքն ա, Անպատուաբեր գործ մը յանձ-
նենք (որս) խըղիկն նշանց կի- նարարել իրմէ մեծին և պատուա-
տայ (ցուցնել)։ ւորին։
- Տամպուրով (նուագարան) գըմ- Կոշտ ու կոպիտ մարդեր փա-
շու գլխուն չ'զարկեն։ փուկ միջոցներով ուղղութեան
չեն բերուիր։
- Տէվէն ուր փախից (համետ) կու- Աշխատողներու ծախքը իրենց
տայ։ աշխատութենէն կենէ։
- Տէրտէրն ի յարտն ա տաճկցեր։ Երբ կղերը և կարդացողը աշ-
խարհականէն աւելի հակամէտ
կըլլայ զեղծում գործելու։

տկար իշխանագունը աշխատասէր, ժիր, և առողջ գիւղացի կին
մը դարձած էր արդէն։ Մեքենայի նման կը դառնար, ու ընաւ
չէր յիշեր, և որ աւելին է, սաստիկ կերպով կատէր իր նախկին
ծոյլ կեանքը։ Այդ ատեններ իր իշխան հայրը այցելութեան կու-
գայ փեսային, և ծոյլ ու հիւանդ աղջկան։ Զարմանքը շատ մեծ
կըլլայ, երբ կը տեսնէ աշխատութեան ընտիր տիպար եղած և
առողջացած աղջիկը։ Ուրախութիւնը անհուն կըլլայ, և կօրնէ
այն օրը, երբ բազդ ունեցաւ հանդիպել գիւղացի երիտասարդին։
Այն ատեն աղջիկը կը մօտենայ հօրը, և քիչ մը սխտոր ու
զայն ծեծելու ամանը ու գործիքը կը յանձնէ ըսելով. «Հայրիկ,
գործ մ'ալ դու կատարէ, որ քաղցած չմնաս, սխտոր ծծնա, որ խաշ
ուտես»։ Իշխանը կը հասկնայ երիտասարդի բռնած ընթացքը, իր
կինը աշխատութեան վարժեցնելու մէջ, և յաջորդ օրը գոհ սրտով
և շատ ընծաներ տալով կը մեկնի, և ծերութեան ժամանակ իրեն
յաջորդ կը նշանակէ իր փեսան։